

Sarunas
ar
svešiniekim

Malcolm Gladwell

Talking
to
Strangers

WHAT WE SHOULD KNOW ABOUT
THE PEOPLE WE DON'T KNOW

Malkolms Gledvels

Sarunas ar svešiniekiem

KAS BŪTU JĀZINA PAR CILVĒKIEM,
KO NEPAZĪSTAM

ZVAIGZNE ABC

821.111(73):087.6
GI 330

Malcolm Gladwell
TALKING TO STRANGERS
What We Should Know About the People We Don't Know

Copyright © Malcolm Gladwell, 2019
First published in the United States of America by Little, Brown and Company 2019
First published in Great Britain by Allen Lane 2019
All rights reserved.
Jacket design by Matt Dorfman
Jacket © 2019 Hachette Book Group, Inc.

Malkolms Gledvels
SARUNAS AR SVEŠINIEKIEM
Kas būtu jāzina par cilvēkiem, ko nepazīstam

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja VIJA KILBLOKA
Projekta vadītāja *Meldra Āboliņa*
Redaktore *Kristīne Kupce*
Korektores *Evija Stikute* un *Diāna Graudiņa*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*
Vāka dizainu adaptējusi *Ilze Isaka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. R-505.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Tulkojums latviešu valodā, Mārtiņš Zelmenis, 2023
© Izdevums, literārā apdare, mākslinieciskais noformējums,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2023
ISBN 978-9934-31-266-3

Veltīts Greiemam Gledvelam
1934–2017

Satura rādītājs

Autora paskaidrojums.....	9
Ievads. “Kāpiet ārā no mašīnas!”.....	11
Pirmā daļa. SPIEGI UN DIPLOMĀTI – DIVAS MĪKLAS	21
Pirmā nodaļa. Fidela Kastro atreibība	23
Otrā nodaļa. Firera iepazīšana	32
Otrā daļa. AKLA TICĪBA	51
Trešā nodaļa. Kubas ķēniņiene	53
Ceturtnā nodaļa. Vientiesītis	82
Piektā nodaļa. Konkrēta gadījuma analīze – puisis dušā	96
Trešā daļa. PĀRSKATĀMĪBA	125
Sestā nodaļa. “Draugi” maldinātāji	127
Septītā nodaļa. (Īss) Amandas Noksas lietas izskaidrojums	145
Astotā nodaļa. Konkrēta gadījuma analīze – studentu korporācijas ballīte	160
Ceturtnā daļa. MĀCĪBAS	197
Devītā nodaļa. HŠM: kas notiek tad, ja svešinieks ir terorists? ...	199
Piektā daļa. SASAISTE	221
Desmitā nodaļa. Silvija Plāta	223
Vienpadsmitā nodaļa. Konkrēta gadījuma analīze – Kanzassitijas eksperimenti	247
Divpadsmitā nodaļa. Sandra Blenda	259
Pateicības.....	287
Paskaidrojumi.....	288

Autora paskaidrojums

Pirms daudziem gadiem, kad vecāki apciemoja mani Ņujorkā, nolēmu izspēlēt mazu nešpetnību un izmitināju viņus viesnīcā *Mercer Hotel*. Tā ir grezna un izsmalcināta viesnīca, kurā parasti apmetas izredzētie – slavenības vai neticami slavenas slavenības. Maniem vecākiem – īpaši tēvam – šāda vide bija sveša un vienaldzīga. Tēvs neskatījās televīziju, negāja uz kino un neklausījās populāro mūziku. Ja kāds pajautātu par žurnālu *People*¹, viņš, visticamāk, atbildētu, ka tas ir kāds antropoloģijas izdevums. Tēva interešu loks nebija visai mūsdienīgs – matemātika, dārzkopība un Bībele.

Uzaicināju vecākus vakariņās. Kad atbraucu pēc viņiem uz viesnīcu, pajautāju, kā dienu bija pavadījis tēvs. “Brīnišķīgi!” viņš atbildēja. Visu pēcpusdienu viņš bija uzturējies viesnīcas vestibilā, sarunājoties ar kādu kungu. Visai ierasta mana tēva rīcība – viņam patika runāties ar svešiniekiem.

“Par ko tad jūs pļāpājāt?” es painteresējos.

“Par dārzkopību!” tēvs atbildēja.

“Kā sauca šo kungu?”

“Ak, es taču nezinu! Bet ik pa brīdim kāds pienāca, vēlējās ar viņu nofotografēties vai deva parakstīt mazas kartītes.”

Ja kāda Holivudas slavenība lasa šo grāmatu un atceras sarunu ar bārdainu angli *Mercer Hotel* vestibilā pirms vairākiem gadiem, lūdzu, sazinieties ar mani.

Bet visiem pārējiem iesaku paturēt prātā: reizēm labākā svešinieku saruna ir tieši tā, pēc kuras sarunbiedri vēl aizvien paliek svešinieki.

¹ *People* – cilvēki, tauta (*angļu val.*); ASV – tenku žurnāls. (*Tulk. piez.*)

IEVADS

“Kāpiet ārā no mašīnas!”

1

2015. gada jūlijā jauna afroamerikāniete Sandra Blenda (*Sandra Bland*) no savas dzīvesvietas Čikāgā devās uz mazu Teksasas pilsētiņu Prērivjū, kas atrodas stundas brauciena attālumā uz rietumiem no Hjūstonas. Viņa bija uzaicināta uz darba interviju *Prairie View A&M* universitātē, ko pirms dažiem gadiem bija absolvējusi. Sandra bija slaida un efektīga, un izskats vēl vairāk izcēla viņas personību. Koledžas gados jaunā sieviete darbojās studentu korporācijā *Sigma Gamma Rho*, spēlēja pūtēju orķestrī un kā brīvprātīgā strādāja veco ļaužu pansionātā. Sandra regulāri publicēja īsus, iedvesmas pilnus video *YouTube* kanālā ar nosaukumu “Sendija runā” (“*Sandy Speaks*”), un tie bieži sākās ar vārdiem “Labrīt, mani daiļie karaļi un karalienes!”

“Šodien es pamodos, slavējot Dievu, teicot Viņa vārdu. Es pasakos Viņam nevis par to, ka šodien ir mana dzimšanas diena, bet gan par izaugsmi, pasakos par visu, ko aizvadītajā gadā Viņš ir paveicis manā mūžā. Un, atskatoties uz tiem divdesmit astoņiem gadiem, ko esmu pavadījusi uz šīs zemes, es saku Viņam paldies par visu, ko Viņš ir man parādījis. Pat ja dažkārt esmu pieļāvusi kļūdas vai sastrādājusi lielākas ziepes, Viņš joprojām mani mīl, un es gribu, lai jūs, mani karaļi un karalienes, zinātu, ka Viņš joprojām mīl arī jūs.”

Sandra dabūja darbu universitātē un bija ārkārtīgi pacilāta. Viņa bija iecerējusi paralēli jaunajam darbam iegūt arī maģistra grādu politikas zinātnē. 10. jūlija pēcpusdienā Sandra izbrauca no universitātes un devās uz pārtikas veikalu. Pagriezoties pa labi uz šoseju, kas apjož Prērivjū Universitātes pilsētiņu, viņu apturēja policists Braiens Ensinijs (*Brian Encinia*) – trīsdesmit gadu vecs baltais vīrietis ar īsiem, tumšiem matiem. Policists izturējās pieklājīgi – vismaz sākumā. Viņš paskaidroja Sandrai, ka, nogriezoties pa labi, viņa neesot ieslēgusi pagrieziena rādītāju. Policists uzdeva jautājumus, Sandra atbildēja. Tad Sandra aizsmēķēja cigareti, un Ensinijs palūdza viņai to nodzēst.

Abu turpmākā saruna, ko ierakstīja policijas automašīnas video-reģistrators, *YouTube* kanālā tika noskatīta vairākus miljonus reižu.

Blenda: Es sēžu savā mašīnā. Kāpēc man būtu jānodzēš cigarete?

Ensinijs: Labi, tad varat izkāpt.

Blenda: Man nav jākāpj ārā no mašīnas.

Ensinijs: Kāpiet ārā no mašīnas!

Blenda: Kāpēc man būtu...

Ensinijs: Kāpiet ārā no mašīnas!

Blenda: Nē, tas ir nelikumīgi. Jums nav tiesību piespiest mani to darīt.

Ensinijs: Kāpiet ārā no mašīnas!

Blenda: Jums nav tādu tiesību. Jums nav tiesību tā rīkoties.

Ensinijs: Man ir gan tādas tiesības, un, ja neizkāpsiet pati, es jūs izvilkšu ar spēku!

Blenda: Es atsakos ar jums runāt, piekrītu tikai nosaukt savu vārdu. [*Runā viens caur otru.*] Jūs draudat izvilkēt mani no mašīnas tikai tādēļ, ka neieslēdzu pagrieziena rādītāju?

Ensinijs: Kāpiet ārā, vai arī es jūs izvilkšu ar varu! Es dodu jums likumīgu pavēli. Ja nepakļausieties, es pielietošu spēku!

Blenda: Un es zvanišu savam advokātam.

Blenda un Ensinijs tādā garā turpina samērā ilgu laiku. Emocijas uzkarst.

Ensinija: Es jūs izraušu ārā! [*Sniedzas automašīnā.*]

Blenda: Jūs tiešām taisāties izvilkēt mani no mašīnas?

Labi, lai tā būtu.

Ensinija: [*Izsauc papildspēkus.*] 2547.

Blenda: Lai tā būtu.

Ensinija: Jā, es to darīšu. [*Mēģina satvert Blendu.*]

Blenda: Neaiztieciet mani!

Ensinija: Ārā no mašīnas!

Blenda: Nepieskarieties man! Nepieskarieties man! Es neesmu arestēta – jums nav tiesību raut mani ārā no mašīnas!

Ensinija: Jūs tiekāt arestēta!

Blenda: Arestēta? Par ko? Par ko? Par ko?

Ensinija [*dispečeram*]: 2547. Šoseja FM 1098. [*Nav skaidri saklausāms.*] Atsūtiet vēl vienu vienību! [*Blendai*]: Kāpiet ārā no mašīnas! Tūlīt pat kāpiet ārā!

Blenda: Par ko jūs mani aizturat? Jūs taču gribējāt man uzlikt sodu par to, ka...

Ensinija: Es teicu: kāpiet ārā no mašīnas!

Blenda: Kāpēc mani aizturat? Jūs atvērāt manas...

Ensinija: Es dodu jums likumīgu pavēli. Es jūs no šejienes izvilkšu!

Blenda: Tātad jūs draudat, ka izvilsiet mani no manas mašīnas?

Ensinija: Ārā no mašīnas!

Blenda: Un pēc tam jūs gribat mani... [*Runā viens caur otru.*]

Ensinija: Es jūs uzmundrināšu! Ārā! Tūlīt! [*Izvelk elektrošoka pistoli un pavērš to pret Blendu.*]

Blenda: Nu jau gan! [*Blenda izkāpj no mašīnas.*]

Ensinija: Ārā no mašīnas! Ātrāk!

Blenda: Un tas viss tikai tādēļ, ka es neieslēdzu pagrieziena rādītāju? Jūs to darāt tikai neieslēgta pagrieziena rādītāja dēļ?

Blendu apcietināja un aizveda uz cietumu. Pēc trim dienām viņa kamerā izdarija pašnāvību.

2

Traģēdija ar Sandru Blendu notika visai dīvainas Savienoto Valstu sabiedriskās dzīves intermēdijas epicentrā. Viss sākās 2014. gada vasaras beigās, kad kāds policists Fērgusonā Misūri štatā nošāva astoņpadsmitgadīgu melnādainu vīrieti Maiklu Braunu (*Michael Brown*). Brauns pirms brīža it kā bija nozadzis cigāru paku tuvējā veikalā. Turpmākajos gados cits pēc cita notika skandalozi gadījumi saistībā ar policijas vardarbību pret melnādainiem cilvēkiem. Visā valstī notika nemieri un protesti. Aizsākās cilvēktiesību kustība “Melnādaino dzīvībām ir nozīme” (*Black Lives Matter*). Kādu laiku šis bija svarīgākais sarunu temats visās Savienotajās Valstīs. Droši vien arī jūs atceraties dažus ziņās iekļuvušo cilvēku vārdus. Baltimorā jaunu melnādaino vīrieti Frediju Greju (*Freddie Gray*) apcietināja par kabatas naža nēsāšanu. Vēlāk policijas busiņā viņš nonāca komā. Pie Mineapoles kāds policists apturēja jaunu melnādainu autovadītāju Filando Kastilu (*Philando Castile*), pieprasīja uzrādīt automašīnas apdrošināšanas polisi, bet pēc tam neizskaidrojamu iemeslu dēļ septiņas reizes sašāva vīrieti. Ņujorkā pie melnādaina vīrieša Ērika Gārnera (*Eric Garner*) pienāca vairāki policisti, jo viņiem bija aizdomas, ka Gārners nelegāli tirgo cigaretes. Sākās cīkstēšanās, un vīrieti nožņaudza. Ziemeļčārlstonā Dienvidkarolīnas štatā melnādainu vīrieti Valteru Skotu (*Walter Scott*) apturēja policists, jo viņa automašīnai nedega aizmugurējie gabarītlukturi; Skots bēga, un policists viņu no mugurpuses nošāva. Skotu nogalināja 2015. gada 4. aprīlī. Sandra Blenda viņam veltīja veselu “*Sandy Speaks*” epizodi.

“Labrīt, mani daiļie karaļi un karalienes! Es neesmu rasiste. Es uzaugu Ilinoisas štata Villaparkā. Biju vienīgā melnādainā meitene karsējmeiteņu komandā... Melnādainie cilvēki, šajā pasaulē jūs negūsiet panākumus, iekams neiemācīsieties sadarboties ar baltādainajiem cilvēkiem. Es gribu, lai baltie tiešām saprastu, ka melnie cilvēki dara tik daudz, cik vien spēj... Bet mēs nespējam ignorēt gadījumus, kad melnā cilvēka

dzīvībai nav bijis nozīmes. Daži jautā: kādēļ viņš vispār bēga? Pie velna, paskatieties taču jaunākās ziņas – tu vari stāvēt ar paceltām rokām, bet poliči tik un tā tevi nogalinās.”

Pēc trim mēnešiem arī Sandra bija mirusi.

Grāmata “Sarunas ar svešiniekiem” ir mēģinājums izprast, kas patiesībā notika todien Teksasas šosejas malā.

Kādēļ rakstīt grāmatu par neveiksmīgu automašīnas apturēšanu? Tādēļ, ka debates, ko izraisīja turpmākie traģiskie notikumi, izrādījās pilnīgi bezjēdzīgas. Viena puse uzsāka diskusiju par rasismu, aplūkodama šo gadījumu no desmittūkstoš pēdu liela attāluma. Otra puse apskatīja katru atgadījuma sīkāko detaļu gluži kā ar lupu. Kāds *īsti bija* tas policists? Ko tieši viņš izdarīja? Viena puse redzēja mežu, bet nespēja saskatīt kokus. Otra redzēja kokus, bet mežu ne.

Katrai pusei savā ziņā bija taisnība. Aizspriedumi un nekompetence lieliski spēj izskaidrot Savienoto Valstu sociālo disfunkciju. Bet ko īsti iesākt ar šīm abām problēmām? Atliek vien no visas sirds atvainoties un nosolīties nākamreiz rīkoties atbildīgāk. Jā, mēdz būt slikti policisti. Tāpat kā mēdz būt neobjektīvi policisti. Konservatīvie dod priekšroku pirmajam skaidrojumam, liberāļi – otrajam. Rezultātā abas puses vienkārši iznīcina viena otras argumentus. Policisti šajā valstī joprojām nogalina civiliedzīvotājus, bet ziņu izlaidumos šie gadījumi vairs neiekļūst karstāko ziņu topā. Man ir aizdomas, ka daudziem no jums vajadzēja pat piepūlēties, lai atcerētos, kas īsti ir Sandra Blenda. Pēc zināma laika cilvēki distancējas no šādiem notikumiem un atgriežas pie ierastās ikdienas.

Es negribu atgriezties pie ierastās ikdienas.

3

16. gadsimtā notika teju septiņdesmit kari, kuros bija iesaistītas dažādas Eiropas tautas un valstis. Dāņi karoja ar zviedriem. Poļi karoja ar Teitoņu ordeni. Osmaņu impērija karoja ar venēciešiem.

Spāņi karoja ar frančiem, un tā tālāk un tā joprojām. Šajos bezgalīgajos konfliktos iezīmējās kāds modelis – lielākoties savā starpā cīnījās kaimiņi. Karoja tautas, kas izsenis bija dzīvojušas līdzās, bet nereti asinsizliešana notika arī savu robežu ietvaros. Piemēram, 1509. gadā pilsoņu karā Osmaņu impērijā viens pret otru cīnījās divi brāļi. Reti kura sadursme, vienalga – naida vai citu iemeslu radīta, visā cilvēces pastāvēšanas vēsturē ir notikusi starp svešiniekiem. Cilvēki, kuri stājās cits citam pretī un cīnījās, bieži vien ticēja tam pašam Dievam, pēc līdzīga principa būvēja ēkas un plānoja pilsētas, karojot izvēlējās līdzīgu cīņas taktiku un ieročus.

Tomēr asiņainākais 16. gadsimta konflikts šim modelim neatbilda nemaz. Kad spāņu konkistadors Ernans Kortess (*Hernán Cortés*) sastapās ar acteku valdnieku Montesumu II, neviena puse par otru nezināja pilnīgi neko.

1519. gada februārī Kortess izkāpa Meksikas krastā un ar savu karaspēku lēnām virzījās dziļāk iekšzemē, tuvodamies acteku galvaspilsētai Tenočtitlanai. Nonākuši tur, konkistadori apbrīnā sastinga. Tenočtitlana bija neparasta pilsēta – daudz lielāka un iespaidīgāka par jebkuru Spānijas pilsētu. Tā bija uzbūvēta uz salas, un ar cietzemi to saistīja tilti un kanāli. Tenočtitlanā pletās plaši bulvāri, atjautīgi veidoti akvedukti, plaukstoši tirgi, žilbinoši balti tempļi, publiskie dārzi un pat zvērudārzs. Pilsēta bija nevainojami tīra, un spāņiem, kas bija uzauguši viduslaiku Eiropas netīrībā, tas šķita īsts brīnums.

“Ieraugot tik majestātiskas pilsētas un ciemus, kas uzbūvēti gan uz ūdens, gan sauszemes, bijām ārkārtīgi pārsteigti, tas viss līdzinājās burvībai,” vēlāk rakstīja viens no Kortesa virsniekiem Bernals Diass del Kastiljo (*Bernal Díaz del Castillo*). “Un daži mūsu karavīri pat jautāja, vai viss, ko redzējām, nav sapnis. [...] Pat nezinu, kā aprakstīt to sajūtu, kad vērojām visu, ko nekad nebijām redzējuši, par ko nebijām dzirdējuši un pat sapņojuši.”

Pie Tenočtitlanas vārtiem spāņus sagaidīja vairāki acteku virsaiši, kas atnācējus aizveda pie valdnieka Montesumas. Montesumas diženums bija gandrīz vai sirreāls; viņa nestuves bija darinātas

no zelta un sudraba un rotātas ar ziediem un dārgakmeņiem. Procesijas priekšgalā gāja kāds galminieks, kurš vispirms noslaucīja ceļu. Kortess nokāpa no sava zirga. Montesumu nestuvēs nolaida zemē. Kortess, ievērodams spāņu tradīciju, steidza apskaut acteku vadoni, bet Montesumas pavadonis viņu atturēja. Neviena *neap-skāva* Montesumu. Abi vīri tikai paklanījās viens otram.

“Vai gan jūs esat viņš? Vai gan jūs esat Montesuma?”

Montesuma atbildēja: “Jā, es esmu viņš.”

Neviens eiropietis vēl nebija spēris kāju Meksikā. Neviena acteks nekad nebija sastapies ar eiropieti. Kortess neko nezināja par actekiem, tikai apjūsvoja viņu bagātības un brīnišķīgo pilsētu, ko viņi bija uzcēlušī. Montesuma savukārt neko nezināja par Kortesu, vien to, ka viņš bija ļoti nekaunīgi ielauzies acteku karalistē, viņa karaspēks bija bruņojies ar dīvainiem ieročiem un lieliem, noslēpumainiem dzīvniekiem – zirgiem, ko acteki nekad iepriekš nebija redzējuši.

Nav brīnums, ka Kortesa sastapšanās ar Montesumu ir saistījusi vēsturniekus tik ilgu gadsimtu. Tolaik – pirms 500 gadiem –, kad pētnieki sāka ceļot pāri okeāniem un devās pārdrošās ekspedīcijās, lai atklātu vēl nezināmas teritorijas, aizsākās pilnīgi jauna veida savstarpēja sastapšanās. Kortess un Montesuma gribēja sarunāties, kaut viens par otru neko nezināja. Jautājumu “Vai gan jūs esat viņš?” Kortess nevarēja uzdot Montesumam tieši šādiem vārdiem, jo zināja tikai spāņu valodu. Tādēļ viņam nācās ņemt līdzī divus tulkus. Pirmā bija indiāņu sieviete Malinče (*La Malinche*), ko spāņi bija sagūstījuši pirms pāris mēnešiem. Viņa prata navatlu (*Nahuatl*) jeb acteku valodu, kā arī maiju valodu, kurā runāja indiāņi tajā Meksikas apgabalā, kur Kortess bija uzsācis savu ceļojumu. Kortesam līdzī bija arī spāņu mācītājs Heronimo de Agilārs (*Gerónimo de Aguilar*), kurš pēc kuģa katastrofas bija nonācis Jukatanā un, tur uzturēdamies, iemācījies maiju valodu. Tātad Kortess runāja ar Agilāru spāniski. Agilārs pārtulkoja viņa sacīto maiju valodā Malinčeī, kura savukārt pārtulkoja to navatlu valodā Montesumam. Attiecīgi acteku valdnieka vārdi “Jā, es esmu viņš” arī tika pārtulkoti tādā pašā garā tulkojuma ķēdē, tikai nu jau pretējā virzienā. Pēkšņi

vienkārša saruna aci pret aci, pie kādas abi bija raduši līdz šim katrs savā kultūrā, bija kļuvusi bezcerīgi sarežģīta.¹

Kortesu aizveda uz vienu no Montesumas pilīm. Kā vēlāk rakstīja Agilārs, tā bija vieta, kurā “ir neskaitāmi daudz istabu, priekštelpu, izsmalcinātu zāļu, gultu ar platiem pārklājumiem, ādas spilvenu, kas pildīti ar koka šķiedru, mīkstu segu un brīnišķīgu baltas kažokādas apmetņu”. Pēc vakariņām Montesuma pievienojās Kortessam un viņa vīriem un teica runu. Uzreiz sākās apjukums. Montesumas vārdi spāņiem tika pārtulkoti tā, it kā acteku valdnieks būtu izrādījis neticamu pazemību: viņš esot pārliecināts, ka Kortess ir dievs, ka ir piepildījies kāds sens pareģojums, kas vēsta – reiz padzīta dievība atgriezīsoties no austrumu puses. Tādēļ viņš, Montesuma, nodod sevi Kortesa rokās. Varat iedomāties konkistadora reakciju – šī brīnišķīgā pilsēta nu faktiski piederēja viņam.

Bet vai tiešām Montesuma gribēja teikt tieši to? Navatlu jeb acteku valodā parasti runāja ar godbijības izteiksmi. Karaliskas personas – kā Montesuma – saskaņā ar savas kultūras tradīcijām runājot izmantoja tādu kā šifrētu kodu, ar kura palīdzību akcentēja savu statusu, izliekoties pazemīgi. Kā norāda vēsturnieks Metjū Restols (*Matthew Restall*), navatlu valodā vārds “augstmanis” ir gandrīz identisks vārdam “bērns”. Valdnieks Montesuma, runājot par sevi kā par mazu un vāju, izsmalcinātā manierē lika saprast, ka patiesībā viņš ir augsti godājams un ļoti varens. Restols raksta:

“Ir skaidri redzams, ka tādu valodu nav iespējams adekvāti pārtulkot. Runātājs bieži bija spiests teikt tieši pretējo tam, ko patiesībā gribēja pateikt. Godbijīgās izteiksmes lietojums

¹ Domu, ka Montesuma būtu Kortesu uzskatījis par dievu, kopā ar citiem pētniekiem pilnībā ir atspēkojusi vēsturniece Kamilla Taunsenda (*Camilla Townsend*). Viņasprāt, tas ir pārpratums, kas radies tāpēc, ka acteki, uzrunājot Kortesu un viņa vīrus, lietojuši navatlu valodas vārdu “*teotl*”, ko spāņi pārtulkoja kā vārdu “dievs”. Taunsenda uzskata: acteki šo vārdu lietojuši tikai tāpēc, ka “viņiem spāņi bija kaut kā jānosauca, bet nebija skaidrs, kā tam “kaut kā” būtu jāskan... Pēc acteku pasaules redzējuma, kāds pastāvēja līdz tam brīdim, ikviens cilvēks tika nodēvēts vai nu pēc konkrētas pilsētvalsts, vai ciema, no kura bija nācis, vai arī, lielākai skaidrībai, pēc sociālās lomas, kādu viņš veica, piemēram, nodevu ievācējs, augstmanis, kalpotājs. Savukārt par šiem atnācējiem actekiem nebija zināms nekas.”

nomāca īsto nozīmi. Ņemot vērā šādas tulkošanas nianšes un vairāku pastarpinātu tulku izkropļotu tulkojumu, Montesumas runas nozīme iegūst pilnīgi citu jēgu. Tādā gadījumā Montesumas vārdi nenozīmēja viņa padošanos spāņiem, bet gan – gluži pretēji – liecināja, ka viņš pieņem spāņu padošanos.”

Droši vien no vidusskolas vēstures stundām atceraties, kā beidzās Kortesa un Montesumas tikšanās. Spāņi saņēma Montesumu gūstā, pēc tam noslepkavoja. Abas puses sāka karot. Divdesmit miljoni acteku gāja bojā vai nu tiešos uzbrukumos, vai no spāņu ievazātajām slimībām. Tenočtitlanu izpostīja. Kortesa iebrukums Meksikā ne tikai aizsāka traģiskas koloniālas ekspansijas ēru, bet arī ieviesa pilnībā jaunu (un vēl aizvien aktuālu) sociālas mijiedarbības modeli. Šobrīd nepārtraukti kontaktējamies ar cilvēkiem, kuru pieņēmumi, nākotnes vīzija un izcelsme atšķiras no mūsējās. Modernā pasaule nav divu brāļu cīņa par Osmaņu impērijas troni. Tā ir Kortesa un Montesumas cīņa, lai beidzot saprastu viens otru šajā daudzslāņainajā tulkojumā. “Sarunas ar svešiniekiem” stāsta par to, kāpēc tulkošana padodas tik slikti.

Katra no grāmatas turpmākajām nodaļām ir veltīta kādas svešinieku problēmas izpratnei. Daudzus no manis pieminētajiem piemēriem droši vien jau būsi dzirdējuši ziņu sižetos. Kalifornijā Stenforda Universitātes pirmā kursa students Broks Tērnērs (*Brock Turner*) ballītē iepazīstas ar meiteni, bet vakara izskaņā tiek arestēts. Pensilvānijas štata Universitātē bijušo skolas futbolkomandas trenera palīgu Džeriju Sanduski (*Jerry Sandusky*) atzīst par vainīgu pedofilijā, un izrādās, ka universitātes prezidents un divi viņa tiešie vietnieki ir līdzvainīgi šajos noziegumos. Jūs lasīsi par spiegu, kurš gadiem ilgi neatklāts strādāja Pentagonā vadošā amatā; uzzināsi par cilvēku, kurš atmaskoja riska ieguldījumu fonda pārvaldnieku Bērniju Medofu (*Bernie Madoff*); lasīsi par amerikāņu apmaiņas studentu Amandu Noksu (*Amanda Knox*), kura tika notiesāta kļūdas pēc, un par dzejniecei Silvijai Plātai (*Sylvia Plath*) pašnāvību.

Visos šajos gadījumos iesaistītās puses, tulkojot cita citas vārdus un nodomus, paļāvās uz rūpīgi izstrādātu stratēģiju kompleksu.

Un visos gadījumos kaut kas nogāja greizi. Savā grāmatā es gribu izprast šīs stratēģijas – analizēt, kritizēt, saprast, kā tās ir radušās, un noskaidrot, kā tās iespējams pilnveidot. Grāmatas beigās es atgriezīšos pie notikušā ar Sandru Blendu, jo atgadījumā uz šosejas ir kaut kas tāds, kas nedod man mieru vēl aizvien. Apdomājiet, cik *grūti* tas bija. Sandra Blenda nebija Braiena Ensiniņas apkaimes iedzīvotāja vai viņa kaimiņiene. Tādā gadījumā viss būtu noticis vienkārši: “Sendij! Sveika! Nākamreiz brauc uzmanīgāk.” Blenda bija no Čikāgas, Ensiniņa – no Teksasas, vīrietis un sieviete, baltais un melnā, policists un civiliedzīvotāja, viens ir apbruņots, otra – bez ieroča. Viņi viens otram bija svešinieki. Ja mēs būtu iejūtīgāki, ja kaut nedaudz censtos iedziļināties, kā izturamies pret svešiniekiem un izprotam viņus, Sandra nebūtu nomirusi Teksasas cietuma kamerā.

Bet vispirms man ir divi jautājumi – divas ar svešiniekiem saistītas mīklas –, un, lai uz tiem atbildētu, man ir jāsāk ar stāstu, ko Vācijā pirms daudziem gadiem kādā nopratināšanas telpā izstāstīja vīrs, vārdā Florentino Aspiljaga (*Florentino Aspillaga*).